

Наукові перспективи
Видавнича група

ВІСНИК науки та освіти
ISSN 2786-6165 (ONLINE)

серії: філологія, культура і мистецтво,
педагогіка, історія та археологія, соціологія

Bulletin of Science and Education

№ 1(31) 2025

Видавнича група «Наукові перспективи»
Християнська академія педагогічних наук України

«Вісник науки та освіти»

*(Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія»,
Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*

Випуск № 1(31) 2025

Київ – 2025

Publishing Group «Scientific Perspectives»

Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

"Bulletin of Science and Education"

*(Series" Philology ", Series" Pedagogy ", Series" Sociology ",
Series" Culture and Art ", Series" History and Archeology")*

Issue № 1(31) 2025

Kiev – 2025

**«Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія»,
Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)»:
журнал. 2025. № 1(31) 2025. С. 2493**

*Рекомендовано до видавництва Всеукраїнською Асамблеєю докторів наук з державного управління
(Рішення від 02.12.2024, № 1/12-24)*

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України 10.10.2022
№ 894 журналу присвоєні категорії "Б" із історії та археології
(спеціальність - 032 Історія та археологія) та педагогіки
(спеціальність - 011 Освітні, педагогічні науки)**

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від
23.12.2022 № 1166 журналу присвоєна категорія Б з філології
(спеціальність - 035 філологія)**

Журнал видається за підтримки Інституту філософії та соціології Національної академії наук Азербайджану, Всеукраїнської асоціації педагогів і психологів з духовно-морального виховання та Всеукраїнської асамблеї докторів наук з державного управління

Журнал публікує наукові розвідки з теоретичних та прикладних аспектів філології, соціології, науки про освіту, історії, археології, а, також, культурології та мистецтвознавства з метою їх впровадження у сучасний науково-освітній простір.

Цільова аудиторія: вчені, лінгвісти, літературознавці, перекладачі, мистецтвознавці, культурознавці, педагоги, соціологи, історики, археологи, а, також, інші фахівці з різних сфер життєдіяльності суспільства, де знаходиться застосування тематика наукового журналу

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar

Головний редактор: Гурко Олена Василівна - доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, (Дніпро, Україна)

Редакційна колегія:

- ✦ Александрова (Верба) Оксана Олександрівна – доктор мистецтвознавства, доцент, професор кафедри теорії музики Харківського національного університету імені І. П. Котляревського, (Харків, Україна)
- ✦ Афонін Едуард Андрійович - доктор соціологічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, (Київ, Україна)
- ✦ Булатов Валерій Анатолійович - старший викладач кафедри дизайну Українського гуманітарного інституту, член спілки дизайнерів України
- ✦ Вакулик Ірина Іванівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри журналістики та мовної комунікації Національного університету біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)
- ✦ Волошенко Марина Олександрівна – доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології та соціальної роботи, Національний університет "Одеська політехніка" (Одеса, Україна)
- ✦ Вуколова Катерина Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германської філології та перекладу Білоцерківського національного аграрного університету (Біла Церква, Україна), доцент Дніпровського відділення центру наукових досліджень та викладання іноземних мов Національної академії наук України, Дніпро, Україна (Дніпро, Україна)
- ✦ Головіна Алла Василівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✦ Гончарук Віталій Володимирович – к.пед.н., старший викладач кафедри хімії та екології «Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини», (м. Умань, Україна)
- ✦ Ісайкіна Олена Дмитрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії та документознавства Національного авіаційного університету, член Спілки краєзнавців України (Київ, Україна)
- ✦ Колмикова Олена Олександрівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних дисциплін Дунайського інституту Національного університету "Одеська морська академія" (Одеса, Україна)
- ✦ Котельницький Назар Анатолійович - кандидат історичних наук, доцент кафедри права Чернігівського інституту інформації, бізнесу та права Міжнародного науково - технічного університету імені академіка Юрія Бугая, член - кореспондент Центру українських досліджень Інституту Європи РАН (Чернігів, Україна)
- ✦ Кошетар Ульяна Петрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри української мови та культури Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✦ Куриш Наталія Костянтинівна – кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-навчальної роботи, Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області (Чернівці, Україна)
- ✦ Линтвар Ольга Миколаївна - кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✦ Литвинська Світлана Віталіївна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови та культури Національного авіаційного університету, (Київ, Україна)

ЗМІСТ

СЕРІЯ «ФІЛОЛОГІЯ»

Biletska O.W., Danzl L.S. <i>METAPHERN ZUR DARSTELLUNG DES FRAUENBILDES IN DEUTSCHER UND UKRAINISCHER LINGUOKULTUREN</i>	26
Kovalchuk Yu.P. <i>SPECIFICITY OF ECONOMIC TERMINOLOGY IN ENGLISH</i>	39
Kravchyna T.V., Rudoman O.A., Shkoliar N.V. <i>ENHANCING ENGLISH LANGUAGE PROFICIENCY IN ENGINEERING EDUCATION: INNOVATIVE APPROACHES AND STRATEGIES</i>	46
Marchak T.A., Berezovskyi B.M. <i>SEMANTIC ANALYSIS OF PARTS OF SPEECH WHEN STUDYING ENGLISH BY STUDENTS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS</i>	58
Potapenko L.V., Chabak L.I. <i>DEVELOPMENT OF STUDENTS' CRITICAL THINKING IN THE PROCESS OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE</i>	67
Sikaliuk A.I. <i>RESEARCH OF MODERN TOURISM LEXICAL TERMS IN SYNCHRONY AND DIACHRONY</i>	79
Tkachenko N.D. <i>LEXICAL MEANS OF MANIPULATING NATIONAL IDEA IN PUBLIC AND LEGAL CONTEXTS</i>	89
Андерсон І.В. <i>КАТЕГОРІЇ ПРОФЕТИЗМУ ТА МЕСІАНІЗМУ В ПОЛЬСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ РОМАНТИЗМУ</i>	99
Бабій І.М., Лушпинська Л.П., Касіянчук В.Ю. <i>СЕМАНТИКО-ФУНКЦІЙНІ ПАРАМЕТРИ МЕТАФОР У ПОЕЗІЇ СЕРГІЯ ЖАДАНА</i>	110
Бахов І.С., Романенко К.М., Алексєєва О.В., Гетьман Т.Є. <i>СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В СЛЕНЗІ АМЕРИКАНСЬКОГО ВАРІАНТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ</i>	125

УДК 811.161.2'373'38:821.161.2'06-3

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-1\(31\)-110-124](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-1(31)-110-124)

Бабій Ірина Михайлівна кандидат філологічних наук, доцент, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, вулиця Кривоноса, 2, тел.: (096) 252-00-79, <https://orcid.org/0000-0002-1568-7920>.

Лушпинська Лілія Павлівна кандидат філологічних наук, доцент, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, тел.: (067) 988-87-66, <https://orcid.org/0000-0001-9581-6368>.

Касіянчук Вікторія Юріївна магістрантка, факультет філології і журналістики, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, тел.: (098) 638-85-47, <https://orcid.org/0009-0001-4509-9505>.

СЕМАНТИКО-ФУНКЦІЙНІ ПАРАМЕТРИ МЕТАФОР У ПОЕЗІЇ СЕРГІЯ ЖАДАНА

Анотація. Проблема вивчення індивідуального стилю письменника останнім часом набула особливої актуальності, відповідно зріс дослідницький інтерес до розгляду системи образотворення, засобів та способів зображення в художніх текстах. Стаття присвячена розгляду метафор як вагової естетичної складової ідіостилю Сергія Жадана. У результаті здійсненого аналізу з'ясовано, що саме метафори виступають активним засобом реалізації авторської художньої ідеї. Відсутність у сучасній філологічній літературі всебічного лінгвістичного аналізу образних засобів у поезії Сергія Жадана зумовлює актуальність дослідження.

Мета статті – здійснити семантико-функційний аналіз метафор у поезії Сергія Жадана, з'ясувати особливості їх уживання та виявити прикметні риси ідіостилю письменника через розгляд метафор. Дослідження виконано на матеріалі книги поезій «Цитатник». У результаті аналізу виявлено чисельні групи атрибутивних, субстантивних і дієслівних метафор. Різноманітною у проаналізованій поезії є семантика метафор. Виявлено кілька тематичних груп атрибутивних метафор за вираженням відчуттів: метафори, які передають зорові, дотикові, звукові, запахові (одоративні) відчуття. Зазначено, що в поезії Сергія Жадана поширені

метафори, які створюють колірні, звукові образи; рідко метафори виражають смакові, запахові відчуття. З'ясовано, що метафори в поетичній творчості Сергія Жадана найчастіше стосуються зображення психологічного стану ліричного героя, передають настрій людини, її емоції.

Стилістично вагомі і часто вживані в поезії Сергія Жадана субстантивні метафори, одним із компонентів яких виступають абстрактні іменники – назви рис, властивостей, почуттів тощо (джаз відчаю; самотність душ; почуття морфеми; зграя слів; привид страху). Поширеною є група субстантивних метафор, які опредмечено передають стан, дію, процес (на зразок злами забуття). Такі метафори містять динамічність змісту, процесуальну компактність, створюють цікаві образи. Вагомого семантико-стилістичного навантаження письменник надає дієслівним метафорам. Зазначено, що автор активно їх уживає, за допомогою них створює динамічні образи.

У поезії Сергія Жадана простежено вживання традиційних поетичних метафор, однак виявлено чисельну групу індивідуально-авторських (схиблений час; коштовний ранок; хвора провінція; маркер болю, іржа зневіри, джаз відчаю, нафта любові, бруківка неба; росте душа та ін.). З'ясовано, що за допомогою метафор письменник створює вагомі образи, виражає власне світосприйняття, бачення світу. Виявлено основні функції метафор – емоційно-експресивну та оцінну.

Ключові слова: метафора, семантика, атрибутивні метафори, субстантивні метафори, дієслівні метафори.

Babii Iryna Mykhailivna, Candidate of philological sciences, Associate professor, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, tel.: (096) 252-00-79, <https://orcid.org/0000-0002-1568-7920>.

Lushpynska Liliia Pavlivna Candidate of philological sciences, Associate professor, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, tel.: (067) 988-87-66, <https://orcid.org/0000-0001-9581-6368>.

Kasiianchuk Viktoriia Yuriivna Master's student Faculty of Philology and Journalism, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, tel.: (098)638-85-47, <https://orcid.org/0009-0001-4509-9505>.

SEMANTIC AND FUNCTIONAL PARAMETERS OF METAPHORS IN THE SERHII ZHADAN'S POETRY

Abstract. The problem of studying the individual style of a writer has recently acquired particular relevance, and accordingly, research interest in

considering the system of image formation, means and methods of depiction in literary texts has increased. The article is devoted to the consideration of metaphors as a significant aesthetic component of Serhii Zhadan's idiosyncrasy. As a result of the analysis, it was found out that metaphors are an active means of realizing the author's artistic idea. The absence in modern philological literature of a comprehensive linguistic analysis of figurative means in Serhii Zhadan's poetry determines the relevance of the study.

The purpose of the article is to carry out a semantic and functional analysis of metaphors in the poetry of Serhii Zhadan, to find out the peculiarities of their use and to identify the characteristic features of the writer's idiosyncrasy through the consideration of metaphors. The study was carried out on the material of the poetry book "Tsitatnyk". As a result of the analysis, numerous groups of attributive, substantive and verbal metaphors were identified. The semantics of metaphors is diverse in the analyzed poetry. Several thematic groups of attributive metaphors were identified according to the expression of sensations: metaphors that convey visual, tactile, sound, olfactory (odorative) sensations. It is noted that metaphors that create color, sound images are common in the poetry of Serhii Zhadan; rarely do metaphors express taste, odor sensations. It is found that metaphors in the poetic work of Serhii Zhadan most often relate to the depiction of the psychological state of the lyrical hero, convey the mood of a person, his emotions.

Stylistically significant and frequently used in Serhii Zhadan's poetry are substantive metaphors, one of the components of which are abstract nouns - names of traits, properties, feelings, etc. (jazz of despair; loneliness of souls; feeling morphemes; flock of words; ghost of fear). A widespread group of substantive metaphors is one that objectively conveys a state, action, process (like the fracture of oblivion). Such metaphors contain dynamism of content, procedural compactness, and create interesting images. The writer gives a significant semantic and stylistic load to verbal metaphors. It is noted that the author actively uses them, using them creates dynamic images.

In the poetry of Serhii Zhadan, the use of traditional poetic metaphors is traced, however, a large group of individual-authorial metaphors is revealed (crazy time; precious morning; sick province; marker of pain, rust of disbelief, jazz of despair, oil of love, cobblestones of heaven; soul grows, etc.). It is found that with the help of metaphors the writer creates significant images, expresses his own worldview, vision of the world. The main functions of metaphors are revealed - emotionally expressive and evaluative.

Keywords: metaphor, semantics, attributive metaphors, substantive metaphors, verbal metaphors.

Постановка проблеми. В останні десятиріччя у колі дослідницької уваги перебувають проблеми вивчення ідіостилю, творчої манери письменників. «Система словесно-зображальних засобів та способів художнього зображення формує письменницький індивідуальний стиль» [1, С. 140]. Цікавий і самобутній ідіостиль сучасного українського письменника Сергія Жадана. На думку дослідників, «творчість С. Жадана – «українського Рембо», «останнього українського футуриста», який «створив власне естетичне силове поле в сучасній українській поезії» (В. Габор), є показовим явищем сучасного літературного процесу» [2, С. 135].

Творчий доробок Сергія Жадана сьогодні викликає неабиякий інтерес у читачів та науковців, зважаючи на актуальність описуваних проблем, яскраву емоційно-експресивну тональність поетичного зображення, оригінальність авторського мислення та його художнього втілення. Відповідно увагу дослідників нерідко сконцентровано на розгляді системи образотворення у творах Сергія Жадана. Предмет нашого аналізу – метафори в поетичних текстах письменника. Матеріалом для дослідження послужить книга поезій «Цитатник» [3]. У сучасній лінгвістиці поки що не знаходимо монографій, наукових розвідок, присвячених всебічному лінгвістичному аналізу системи образотворення в поезії Сергія Жадана, що й визначає актуальність нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній лінгвістичній теорії виокремились кілька аспектів вивчення метафор, а саме: лексико-семантичний, лінгвостилістичний, граматичний, когнітивний тощо. Проблеми вивчення метафор присвячені дослідження О. Тараненка, Н. Сологуб, С. Єрмоленко, Л. Кравець, Л. Пустовіт, І. Кочан, Л. Мацько, Г. Сюти та ін. Всебічно проаналізовано метафори в монографіях Л. Кравець «Динаміка метафори в українській поезії ХХ ст.» [4]; Л. Пустовіт «Словник української поезії другої половини ХХ століття: семантико-функціональний аспект» [5].

Актуальним сьогодні є розгляд метафор у художніх текстах як ідейно-виражальної складової ідіостилю письменника. У нашій статті спробуємо описати лінгвістичну природу метафор у поезії Сергія Жадана та розглянути їхню роль у формуванні письменницького ідіостилю.

Мета статті – здійснити семантико-функційний аналіз метафор у поезії Сергія Жадана, з'ясувати особливості їх уживання та виявити прикметні риси ідіостилю письменника через дослідження метафор.

Для реалізації зазначеної мети необхідно розв'язати такі завдання: 1) виявити метафори в поезії Сергія Жадана; 2) описати семантику метафор; 3) охарактеризувати граматичні типи метафоричних конструкцій; 4) розглянути функції метафор у поезії Сергія Жадана; 5) виявити індивідуально-авторські метафори та з'ясувати їхні семантико-функційні особливості.

Виклад основного матеріалу. Активним засобом образотворення в поезії Сергія Жадана виступають метафори. Традиційно дослідники виділяють три граматичні типи метафор: субстантивні, атрибутивні, дієслівні. У поезії Сергія Жадана зафіксовано чисельну групу атрибутивних метафор, котрі є поєднанням прикметника (або дієприкметника) з іменником, хоча зауважимо, що виявлено лише декілька дієприкметникових метафор.

Найпоширенішою формою метафоризації є перенесення ознак, характеристик із неживого на «живе». У поезії Сергія Жадана виявлено велику групу прикметникових метафор, в яких ознаки людини переносяться на неістоти, абстрактні поняття, наприклад: *німий лабіринт степів, хвора провінція, нервові кімнати, голодне мовчання, хвора свідомість*.

Різноманітною є й семантика метафор. У результаті наших спостережень виявлено декілька тематичних груп атрибутивних метафор, зважаючи на семантику прикметників, які входять до метафоричної конструкції, рідше – означуваних іменників. Відповідно можна виділити такі групи метафор за вираженням відчуттів:

1) метафори, які передають зорові відчуття: «І краплі дощу – *темні, мов нафта*» [3, С. 6]; «*Червоного сонця* китайський ліхтар» [3, С. 26]; «Де виснуть шпалери – *зелено-гостинні*» [3, С. 36];

2) метафори, які передають дотикові відчуття: «*Теплий кисень. Відкрито пори*» [3, С. 93]; «*Суботня утома і гострі липневі спокуси* // Все більше помітні» [3, С. 50]; «І в місто, залите *гарячим дощем*, // Входило чорне військо» [3, С. 5];

3) метафори, які передають запахові (одоративні) відчуття: «І не чуємо оркестру // Лише *солодкий запах телефонних слухавок*» [3, С. 79];

4) метафори, які передають смакові відчуття: «Зализує хворий Юда.// *Солоно-зимовий присмак пустелі*, // Що навіда звідусюди» [3, С. 5];

5) метафори, які передають звукові відчуття: «Ледь пробивається *осінній шум*» [3, С. 26]; «В *крихкій березневій тиші* ростуть конопляні зерна» [3, С. 74]; «*Голос печальний, плач*, // Я скидаю на твій автовідповідач» [3, С. 91]; «Він йшов врочисто *тихим містом*» [3, С. 45].

Як виявив здійснений аналіз, поширені в поезії Сергія Жадана метафори, які створюють колірні і звукові образи, зовсім рідко – смакові, запахові. В окрему групу можна об'єднати метафори, які характеризують *розмір, форму, об'єм* зображуваних предметів, явищ, наприклад: «Твій ранок – *довгий і коштовний*,// немов збирання урожаю» [3, С. 89]; «Цю *зрадливу ніч – найдовшу, найгіршу*, // Що важко ломиться в двері» [3, С. 34].

У поезії Сергія Жадана простежуємо активне вживання атрибутивних метафор, які характеризують забарвлення, колір описуваних предметів та

явищ. У проаналізованих творах виявлено широку колірну палітру («Вдень виходив кланятись *рожевій маковині сонця*» [3, С. 17]; «З чим і вмирає, лишивши, однак, // *Срібний тривожний дюралюміній*» [3, С. 69]; «На теплих дюнах прокидання, // *На жовтих побережжях смутку*» [3, С. 89]). Як засвідчує здійснений аналіз, письменник більше полюбає світлу гаму кольорів: *рожевий, срібний, бузковий: бузкові тіні, срібна сутінь*.

Загалом зазначимо, що основне призначення колірних метафор – емоційно-експресивне зображення описуваного. Деякі метафори письменника можна вважати індивідуально-авторськими, як наприклад: *синя водойма душі, жовті побережжя смутку; червоний розквіт мелодії твого єства* («Коли *синя водойма душі* // Промерзає до самого споду» [3, С. 34]; «Хай розквіт наповниться // *Червоним розквітом мелодії твого єства*» [3, С. 21]).

Здійснений аналіз виявив, що атрибутивні метафори в поетичній творчості Сергія Жадана найчастіше стосуються зображення психологічного стану ліричного героя, передають радість або ж розпач, сум, смуток, наприклад:

«Згадки старого Юди: // *Нервові рухи, промови палкі, // Посмішок впевненість люта* [3, С. 5]; «На теплих дюнах прокидання, // *На жовтих побережжях смутку*» [3, С. 89].

У поезії загалом одним із компонентів атрибутивних метафоричних конструкцій із психологічним навантаженням нерідко виступають іменники *душа, серце, любов, біль* і под. Науковці таку групу метафор називають *поетичними метафорами*. У творах Сергія Жадана також знаходимо метафори з компонентами *серце, душа* і под., а саме: «Коли *синя водойма душі* // Промерзає до самого споду» [3, С. 34]; «Всі ці підлітки такі беззахисні проти років // *І їхні серця тверді наче грифель*» [3, С. 82].

Зафіксовано вживання метафор із прикметниками *сумний, печальний*, за допомогою яких автор передає важкий психологічний стан людей, нерідко їх розпач, сум. Наведемо приклади: «Голос *печальний, плач, // Я скидаю на твій автовідповідач*» [3, С. 91]; «Сумна країна у години скрут» [3, С. 121].

У поезії Сергія Жадана знаходимо традиційні поетичні атрибутивні метафори на зразок: *одвічна мрія, лиха година, добрі часи, погані часи, далекий світ, великий гріх*. Наприклад, у таких контекстах:

«Так сталася *мрія одвічна* твоя,

Природна, як все, що сталося» [3, С. 5];

«*добрі часи погані часи* – вони залишали шанс

Коли ти грівсь на шкільних подвір'ях» [3, С. 81];

«Країна ця – великий гріх // людей і Бога» [3, С. 40].

Атрибутивні метафори надають образного змалювання природи, природних явищ у поезії Сергія Жадана, як, наприклад, у таких контекстах: «Пальці торкаються *теплого інію* // Чорна і нетривка мародерська зоря // Спадає за обрій ніби за лінію» [3, С. 109]; «Нічний вібруючий бузок» [3, С. 61]; «І в місто, залите *гарячим дощем*, // Входило чорне військо» [3, С. 5].

У проаналізованій поезії зафіксовано атрибутивні метафори, які характеризують рослинний світ: «Зелень *дражлива*, як ртуть, // мов русла вгору течуть» [3, С. 88]. Нерідко прикметникові метафори образно змальовують квіти: «Нічний вібруючий бузок. // Під вікнами, як сіль у рані, Потужний звук» [3, С. 61]; «В темній траві без кінця і міри // Й *гарячі квіти високого тиску*» [3, С. 73]. Зауважимо, що не виявлено метафор на позначення тваринного світу.

У поетичному мовленні часто метафоризуються конструкції з іменниками *зоря, небо, сонце*. У творах Сергія Жадана також виявляємо такі метафори, наприклад: «Вдень виходив кланятись *рожевій маковині сонця*» [3, С. 17]; «Чорна і нетривка мародерська зоря // Спадає за обрій ніби за лінію» [3, С. 109]. Такі метафори на позначення небесних світил надають образності, емоційності зображуваному.

Вагоме емоційно-експресивне забарвлення містять атрибутивні метафори, в яких одним із компонентів метафоричної сполуки виступають абстрактні поняття на позначення властивостей, рис тощо, наприклад: «бо стежка їх біла, а *віра тверда*, // ніби ще не розведений аспірин» [3, С. 90]; «Тікає звідтіль, де *покрите коростою* // Суспільство, хворе на паровози, // Звужує межі вільного простору» [3, С. 36]. Таких метафор знаходимо дуже багато.

У результаті спостережень виявлено презентативну групу атрибутивних метафор, які передають часові характеристики. Компонентом таких метафор виступають іменники *час, день, ніч, ранок, назви місяців*, наприклад: «*добрі часи погані часи*»; «Серпень, чіпкий, попри те, що минає» [3, С. 66]; «До цього був проміжок часу – *довгий і рваний*» [3, С. 6]; «Я впізнаю і полишаю // Твій *ранок* – *довгий і коштовний*, // немов збирання урожаю» [3, С. 89].

Цікаві образи створюють метафори, одним із компонентів яких є іменник *сон*: «В *наповнені страхом наші сни*» [3, С. 37]; «Постануть ще подібні *сни* – *густі й відверті*» [3, С. 62]. Такі метафори, як правило, виражають психологічний стан ліричного героя.

З метою підсилення естетичного потенціалу описуваних явищ, ознак тощо автор уживає кілька прикметників в одній метафоричній конструкції, наприклад: «Срібний *тривожний дюралюміній*» [3, С. 69]; «Цю *зрадливу*

ніч – найдовшу, найгіршу, // Що важко ломиться в двері» [3, С. 34]. За допомогою таких метафор письменник створює стилістично місткі образи.

Зауважимо також, що в поезії Сергія Жадана поширені розгорнуті метафори: «Червоного сонця китайський ліхтар // Мірно гойдається на хвилях дощу» [3, С. 26]; «Заквітчаний відчаєм, схильний до прози, // Тікає звідтіль, де покрите коростою // Суспільство, хворе на паровози, // Звужує межі вільного простору» [3, С. 36]; «Хай розквіт наповниться // Червоним розквітом мелодії твого єства» [3, С. 21].

Створені метафоричні образи в поезії Сергія Жадана нерідко доповнюють порівняння, наприклад: «бо стежка їх біла, а віра тверда, // ніби ще не розведений аспірин» [3, С. 90]; «Твій ранок – довгий і коштовний, // немов збирання урожаю» [3, С. 89]; «Зелень дражлива, як ртуть, // мов русла вгору течуть» [3, С. 88];

Наші спостереження виявили вживання оксюморонів у проаналізованій поезії Сергія Жадана, як наприклад: *теплий іній, гарячі квіти*: «Пальці торкаються *теплого інію* // Чорна і нетривка мародерська зоря» [3, С. 109].

У проаналізованій поезії зафіксовано презентативну групу індивідуально-авторських метафор, а саме: *блідо-причинна, лунка стеля; схиблений час; коштовний ранок; хвора провінція; душі обклеєні шпалерами; тлінь мажорна; хвора свідомість; німий лабіринт степів* та ін.: «Коли хвора свідомість черговим загидженим НЕПом» [3, С. 34]; «Я прямую німим лабіринтом степів, // А навколо dokonує хвора провінція» [3, С. 16]; «Цим і завершилось. Тлінь мажорна, // Стишена хвиля, сутінь озерна. // Схиблений час розтинає, мов жорна, // спільного досвіду темні зерна» [3, С. 55]; «побачить твої легені – вагітні останнім повітрям» [3, С. 23]. За допомогою таких метафор автор виражає власне світосприйняття, власне бачення світу, навколишнього.

Важливого семантико-стилістичного навантаження Сергій Жадан у своїх поетичних творах надає субстантивним (іменниковим, генітивним) метафорам, які є поєднанням двох іменників, один із них ужитий у формі родового відмінка (генітив).

Поширеною у поезії Сергія Жадана є група субстантивних метафор, які називають стан, дію, процес. Як правило, один іменник (чи обидва компоненти) метафоричної конструкції містить дієслівну основу, утворений від дієслова. Такі метафори виражають динамічність змісту, процесуальну компактність, створюють цікаві образи: «Тендітні злами забуття. // Невидимі для ока межі» [3, С. 61]; «На його губах зостаються мікроби зради» [3, С. 12].

У поезії Сергія Жадана генітивні метафори часто характеризують психологічний стан ліричного героя. Розпач, тривогу героя виражають метафори у строфі у вірші «Каменефілія»:

«Вже оплітає забуття мов павутина
Самотність душі самотність тіл така дразлива
Впаде на лан твоїх аскез сумна і плинна
Невимовлених почуттів химерна злива» [3, С. 46].

У результаті наших спостережень виявлено, що письменник часто вживає субстантивні метафори для емоційної тональності поетичного твору. Вони слугують вираженню емоцій, почуттів ліричного героя, наприклад:

«Згадки старого Юди: // Нервові рухи, промови палкі,
Посмішок вневненість люта» [3, С. 5];

«Бо сонце щоночі тіка до Європи,
Бо привид страху ще блудить тілом» [3, С. 4].

«І я на ранок – знічений і добрий –
Несу натхнення спорожнілі торби» [3, С. 29];

«Твоя шкіра мов засмагою береться іржею зневіри» [3, С. 10].

Серед таких емоційно забарвлених метафор простежуємо багато індивідуально-авторських: *маркер болю, іржа зневіри, джаз відчаю, привид страху, молоко болю, торби натхнення* та ін.

Загалом у поетичній мові естетично вагомими є метафори, одним із компонентів яких є поетизми *мрія, душа, щастя, любов* і под. У проаналізованій поезії знаходимо субстантивні метафори, котрі містять такі компоненти, наприклад: «Вона як ти спізнала *миль кохання* // Заради цього варто скам'яніти» [3, С. 46]; «У штольні часу відкладається *нафта любові* – //

Чорна папороть шахтарських лабіринтів» [3, С. 58]; «Коли синя *водойма душі* промерзає до самого споду» [3, С. 34].

У поезії Сергія Жадана часто створюють цікаві й оригінальні поетичні образи метафори зі словами-поетизмами на зразок: *небо, зоря, сонце*, наприклад: «Під владою *зірок* // вже наростає твій процент, // що зменшує твій строк» [3, С. 39]; «Хто вмерз камінням в *бруківку неба*» [3, С. 37]; «*Диск вечірнього сонця* блазнювато навис» [3, С. 16].

Субстантивні метафори письменник часто вживає для вираження оцінки зображуваного. Вони відтворюють також позитивне чи негативне ставлення автора до описуваного. Наведемо приклади: «І хоч простір наповнено *газом сірятини*» [3, С. 38]; «Завжди з тобою ці *дотики порожнечі* // Важкі підмурівки світу чорні опори» [3, С. 80].

Стилістично вагомими і часто вживаними в поезії Сергія Жадана є субстантивні метафори, компонентами яких виступають абстрактні іменники – назви рис, властивостей, почуттів тощо, наприклад: «Липне до уст *почуття морфем* – // Альтернативна прозора вода ця» [3, С. 55]; «Зграя слів і натовп перехожих // Таке дахау лишається від цілого покоління» [3, С. 76].

Здійснений аналіз виявив, що виокремленим метафорам властивий філософський зміст. Письменник створює цікаві образи, що відтворюють його власне світобачення, філософське розуміння життя. Наведемо приклади речень, виразів, які можна вважати афористичними:

«Мудрість речей якої стане як її не витрачай» [3, С. 81];

«В почині завжди є процес // Твого народження.

І це – // суттєвий крок до заморок // життя.

Під владою зірок // вже наростає твій процент,
що зменшує твій строк» [3, С. 39];

«суспільству ж прагнеться вбачать // в усьому цьому
вищий код ментальності» [3, С. 41].

У проаналізованій поезії знаходимо субстантивні метафори, які характеризують природу, явища природи, наприклад:

«І в осердях потьмянілих *трав*. // В остиганні стебел і плодів
Солод пломенів і вигорав // Передвістям перших холодів» [3, С. 53].

«Мірно гойдається на *хвилях дощу*» [3, С. 26];

«Розміреність *літніх світанків* // роса на вікнах» [3, С. 77];

«Щоби вкотре голосом чужим // дякувати кожному із днів
За таке *замоловання зим*, // за таке *відпущення снігів*» [3, С. 53].

Зафіксовано також субстантивні метафоричні конструкції, які передають звукові відчуття, як наприклад: «ми вслухалися в без'язикий *плач риб*» [3, С. 28]; «навіть *голосу тихий сплеск*, // ніби рух механізму, *коліс*» [3, С. 85];

або часові відчуття: «Холодне *начиння часу* *облич і речей* // Ображені пам'яттю свідки розмиті *загати*» [3, С. 80]; «По *часах небуття*, по жовтій *стерні*, // Із усього спадку *вціліють одні надбання зіниць*» [3, С. 52].

Письменник – міський житель, відповідно в його творах простежуються образи, риси міста. Це яскраво передають такі субстантивні метафори:

«ціле місто з *безладдям подій і речей*

Застрає, ніби *здобич*, у пастці очей» [3, С. 51];

«Ти маєш рухи *дорослої жінки*

І губи з *присмаком асфальту*» [3, С. 35];

«Хто втверднув *мозолями в долоню міста*,

Хто вмерз камінням в *бруківку неба*» [3, С. 37];

«Як в'їдається кров ластовинням рудим

В *шкіру асфальту*, що тьмяніє на сонці» [3, С. 37].

Але зазначимо, що письменник прославляє і село у своїх творах, наприклад, простежуємо це у вірші «Переваги окупаційного режиму»:

«Село мине спокуту цю тяжку.

Село – це *корінь нації*, це води, // що рушать берег» [3, С. 122].

У віршах знаходимо чисельну групу тричленних метафор, коли зміст субстантивної метафори доповнює прикметник: *солоно-зимовий присмак пустелі; невимовлених почуттів химерна злива; високосного року гірке насіння*.

У поезії Сергія Жадана виявлено велику групу індивідуально-авторських субстантивних метафор, наприклад: *нафта любові, водойма душі, метелики плачу, метелики надій, долоня міста, лабіринт степів, вузькоколія дитячої пам'яті, бруківка неба, почуття морфеми, зграя слів, шкіра асфальту, мікроби зради, риба думок* та багато інших. Наведемо приклади:

«У штольні часу відкладається *нафта любові* –

Чорна папороть шахтарських лабіринтів» [3, С. 58];

«ще й нині *метелики плачу* // кидаються з темряви твого тіла» [3, С. 32];

«Липне до уст *почуття морфеми* –//Альтернативна прозора вода ця» [3, С. 55].

Такі метафори засвідчують оригінальність та майстерність ідіостилю Сергія Жадана.

У поетичній творчості Сергія Жадана виявлено чисельну групу дієслівних метафор, які мають різні смислові навантаження, за допомогою них автор створює динамічні образи. В основі метафоризації традиційно лежить перенесення ознак, властивостей з живих істот на неживе. Такі перенесення значення простежуємо в дієслівних метафорах, виявлених у поезії:

«Бо *сонце* щоночі *тіка* до Європи,

Бо *привид страху* ще *блудить* тілом» [3, С. 4];

«Але *печаль* *сідає* на поля» [3, С. 121];

«*Танцює* Харків – місто байстрюків» [3, С. 15].

Дієслова, що входять до складу метафоричної конструкції, передають процес, рух, наприклад: «Бачиш, як *пролітає* *голодне мовчання* над нами?» [3, С. 48]; «Нарізно *кров* *поспіша*, // солодко *шириться* лет. // Тихо *росте* *душа*, // мов *ламкий очерет*» [3, С. 91].

Нерідко знаходимо дієслівні метафори, в основі яких покладені звукові асоціації. Це метафори з дієсловами *дзвонить*, *стукає* або ж, навпаки, із протилежним значенням *мовчить*:

«Потягнуться птахи і голосна // свистулька вітчизняної пташини
Озвучить ферми і фабричні стіни» [3, С. 121];

«І доки вечірнє сонце береться плівкою жиру
Доки мовчить залізниця, доки працює прес» [3, С. 49].

Велика група дієслівних метафор служить для вираження психологічного стану ліричного героя, відтворює його міркування, хвилювання, наприклад:

«Прийшла весна, суцільні вихідні. // І я на ранок – знічений і добрий –
Несу натхнення спорожнілі торби» [3, С. 29];

«Як неба згорнено сувій, // як простір біль тамує свій,
Як навідає дикий степ і порожніє світ» [3, С. 41].

Переживання героя після розлуки з коханою людиною письменник передає у строфі у вірші «Музика, очерет...», уживши такі дієслівні метафори:

«Нарізно кров поспіша, // солодко шириться лет.

Тихо росте душа, // мов ламкий очерет» [3, С. 91].

У психологічно навантажених дієслівних метафорах, виявлених у поезії Сергія Жадана, одним із компонентів виступають лексеми *душа*, *біль*, *серце*, *лихо* і под.: *тихо росте душа*, *лихо рухається*, *простір біль тамує свій*.

Чисельну групу становлять дієслівні метафори, в яких дієслова сполучаються з абстрактними іменниками, наприклад: «Зростала депресія – повільно, але значно» [3, С. 6]; «Але печаль сідає на поля» [3, С. 121].

У поетичній творчості Сергія Жадана виявлено частотну групу дієслівних метафор, що стосуються зображення природи, явищ природи, наприклад: *зріють ріки*; «повернеться весна... *Потягнуться птахи*» [3, С. 121]; «*Падає сніг. Засинає лоза.* // Тонко ступивши на трави і ріки...» [3, С. 69]; «О сонце повернення що перекочується вгорі // *Поспішає* зі сходу на захід // Доки ще не стемніло навкруг» [3, С. 97]; «*Був просто день за смугами дощів*» [3, С. 15].

Наші спостереження виявили, що опис природи, пейзажні деталі у проаналізованій поезії часто пов'язані з характеристикою психологічного стану людини. Наведемо приклади: «*Ми відкривались*, творили шпарки. // *Теплі вітри* мимоволі занесли // *Смуток у душі*, мов мед у соти» [3, С. 54-55]. Нерідко зустрічаємо розгорнуті пейзажні замальовки:

«Пізній нехитрий Божий маневр – // *Місяць росте*, наче плід у шлунку

Серпень, чіпкий, попри те, що мине, // *Вневно згущує фарби в малюнку*.

Теплі циклони, мов слід поцілунку,
Гоять природи розхитаний нерв» [3, С. 66].

Зазначимо, що письменник часто вживає у своїх віршах дієслівні метафори, пов'язані з відображенням часу. Вони характеризують час (день, вечір, ранок, пору року, місяць тощо), протягом якого відбуваються певні події і под.: «Прийшла весна, суцільні вихідні» [3, С. 29]; «Час починати відлік цій боротьбі» [3, С. 48]; «Червень дозрівав, немов зерно» [3, С. 53]; «Час просто ламає всім карки // Без жодних питань // Без жодних жодних питань» [3, С. 79].

«Вистуджується день» [3, С. 64]; «Ночі розсипалися піском» [3, С. 53].

Для поетичного мовлення характерна метафоризація різних небесних світил, сонця зокрема. У поезії Сергія Жадана ми виявили групу дієслівних метафор з компонентами *місяць, зоря, небо* і под., наприклад: «Пізній нехитрий Божий маневр – // Місяць росте, наче плід у шлунку» [3, С. 66]; «Тільки мовчить заслона небес» [3, С. 87]; «Лише нерухоме небо, небо собі згори // Лінзами Богородиці зазира до осель...» [3, С. 125]. Проте найбільше виокремлено метафор з іменником *сонце*, а саме: «І доки вечірнє сонце береться плівкою жиру» [3, С. 49]; «Сипало сонце свої рожеві промені» [3, С. 17]; «І сонце без руху лежить собі на горбах» [3, С. 79].

Знаходимо декілька дієслівних метафор, що стосуються образу *смерті*:

«Смерть облишить тебе шамотінням води. // Дозуванням броду, тяжінням біди» [3, С. 52]; «І смерть – косою чи серпом // Врізає віку нам обом» [3, С. 23].

Хоча в поезії простежуються й оптимістичні нотки, віра в краще сьогодення. Автор пише, що повернеться весна, а саме:

«В один із днів повернеться весна. // З південних регіонів батьківщини

Потягнуться птахи і голосна // свистулька вітчизняної пташини
Озвучить ферми і фабричні стіни» [3, С. 121].

У поетичній творчості Сергія Жадана виявлено частотну групу традиційних дієслівних метафор, які можна назвати «стертими», постійними. Йдеться про метафори: *йде дощ, прийшла весна, починається ранок*. Однак, знаходимо у проаналізованій поезії частотну групу оригінальних, індивідуально-авторських дієслівних метафор, а саме: *світ сльозивсь на очах, ночі розсипалися піском, сонце береться плівкою жиру, печаль сідає, росте душа, пролітає голодне мовчання* та інші. Наведемо приклади: «Але печаль сідає на поля» [3, С. 121]; «Вріши у світ, що сльозивсь на очах» [3, С. 67].

Для передачі психологічного стану людини письменник уживає кілька поруч дієслівних метафор, наприклад:

«Нарізно кров поспіша, // солодко шириться лет.

Тихо *росте душа*, // мов ламкий очерет» [3, С. 91];
«Тепер ти знаєш, де ростеш, // тим більше – з ким. Уважно стеж, //
Як неба згорнено сувій, // як *простір* біль тамує свій,
Як *насідає дикий степ* і *порожніє світ*» [3, С. 41].

У поезії Сергія Жадана знаходимо випадки, коли смислові навантаження дієслівних метафор підсилюють порівняння, наприклад: «*Червень дозрівав, немов зерно*» [3, С. 53]; «*Простір, ніби посуд молоком, // Повнився початками зими*» [3, С. 53]; «*Теплі циклони, мов слід поцілунку, // Гоять природи розхитаний нерв*» [3, С. 66].

У поетичній творчості Сергія Жадана виявлено комбіновані метафори, які містять поєднання кількох метафор, а саме:

дієслівна + прикметникова метафора, наприклад:

«*Чорна і нетривка мародерська зоря
Спадає за обрій ніби за лінію*» [3, С. 109];

«*Бачиш, як пролітає голодне мовчання над нами?*» [3, С. 48];

дієслівна + іменникова метафора, наприклад:

«*ще й нині метелики плачу // кидаються з темряви твого тіла*»
[3, С. 32];

«*тільки мовчить заслона небес*» [3, С. 87];

прикметникова + іменникова метафора, наприклад:

«*суспільству ж прагнеться вбачать // в усьому цьому
вищий код ментальності*» [3, С. 41];

дієслівна + прикметникова + іменникова метафора, наприклад:

«*Прийшла весна, суцільні вихідні. // І я на ранок – знічений і
добрий*

Несу натхнення спорожнілі торби» [3, С. 29];

«*сходить снігу ламке прищестя*» [3, С. 93].

Висновки. Отже, активним засобом образотворення у поезії Сергія Жадана виступають метафори. У результаті здійсненого аналізу виявлено чисельні групи атрибутивних, субстантивних і дієслівних метафор. Письменник часто вводить метафори, навантажуючи їх різним смисловим наповненням та стилістичними функціями. За допомогою них письменник створює вагомі образи, передає психологічний стан ліричного героя. Основні функції метафор – емоційно-експресивна та оцінна. За допомогою метафор автор виражає власне світобачення, філософію життя.

Перспективи дослідження вбачаємо в подальшому ґрунтовному вивченні індивідуального стилю письменників, у розгляді особливостей мовотворчості, творчої манери письма Сергія Жадана.

Література:

1. Бабій І.М. Семантико-естетична парадигма назв кольорів у сучасній українській мові (на матеріалі художньої прози ХХ ст.): монографія / за наук. ред. Н.М. Сологуб. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2021. 238 с.
2. Історія української літератури ХХ – поч. ХХІ ст.: навч. посібник. У 3 т. / за ред. В. І. Кузьменка. Т. 3. Київ: Академвидав., 2017. 544 с.
3. Жадан С. Цитатник. Харків: Фоліо, 2009. 215 с.
4. Кравець Л. Динаміка метафори в українській поезії ХХ ст.: монографія. Київ: ВЦ «Академія», 2012. 416 с.
5. Пустовіт Л. О. Словник української поезії другої половини ХХ століття: семантико-функціональний аспект: монографія. Київ: УНВЦ «Рідна Мова», 2009. 243 с.

References:

1. Babii, I. M. (2021). *Semantyko-estetychna paradyhma nazv koloriv u suchasni ukrainiskii movi (na materiali khudozhnoi prozy XX st.)* [Semantic-aesthetic paradigm of color names in the modern Ukrainian language (based on the material of 20th century literary prose)]. Ternopil: Osadtsa Yu.V. [in Ukrainian].
2. Kuzmenko, V. I. (2017). (Ed.). *Istoriia ukrainskoi literatury XX – poch. XXI st.: navch. posib* [History of Ukrainian literature of the 20th century – beginning 21st century: education. manual]. (Vols. 1-3). Kyiv: Akademvydav [in Ukrainian].
3. Zhadan, S. (2009). *Tsyatnyk* [Quotation book]. Kharkiv: Folio [in Ukrainian].
4. Kravets, L. (2012). *Dynamika metafory v ukrainskii poezii XX st.* [The Dynamics of Metaphor in Ukrainian Poetry of the 20th Century: monograph]. Kyiv: VC "Academia" [in Ukrainian].
5. Pustovit, L.O. (2009). *Slovyk ukrainskoi poezii druhoi polovyny XX stolittia: semantyko-funktsionalnyi aspekt* [Dictionary of Ukrainian poetry of the second half of the 20th century: semantic-functional aspect]. Kyiv: UNVTs «Ridna mova» [in Ukrainian].